

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

„ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΓΚΕΛΑ“

Ἡ αλλωτινὴ τυφλὴ πίστις σὲ μιὰ θρησκεία καὶ στὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια της, ἡ πίστις σὲ μιὰ ὑπερκόσμια κι' ἀσύζητητὴ ἠθική, κρυφὰ παραδομένη σ' ἐλεγχτοὺς ἀπὸ θεία δύναμη, ἡ πίστις στὴ θεία ἐμπνευση τῶν δικαστῶν-ιερέων μπορούσε μόνη νὰ θεωρεῖ τὴ φυλακὴ τιμωρία. Σήμερα νιώθουν ὁλοένα περισσότεροι τὸ μυστικὸ τῶν ἐλεχτῶν ἀνοίγεται διάπλατα στὴν ἀνάπτυξη καὶ στὴ μόρφωση. Τίποτε ὑπερκόσμιο δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει ὁρισμένο καλὸ καὶ κακὸ, τίποτε δὲν ὑπάρχει πού νὰ μὴ δημιουργήθηκε καὶ νὰ μὴ δημιουργιέται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, σύμφωνα μὲ τὴν ἐξέλιξη, γιὰ τὶς ἀνάγκες τους. Ὁ ἀνθρώπος δὲ μπορεῖ, γιατί δὲν ἐπαρκεῖ, νὰ ζήσει μόνος. Εἶναι ἀναγκασμένος, γιὰ νὰ ζήσει ἀνετότερα κι' ὁμορφότερα, νὰ ἀλυσσοδεθεῖ, νὰ πλάσει κοινωνία, τὴν κοινωνία πού ἀπέναντι στὶς μεγάλες εὐκολίες πού τοῦ προσφέρει τοῦ ζητᾷ ἴσιες ὑποχρεώσεις. Ὁ ἐντελὴς ἐγωϊσμός τοῦ ἀτόμου στὸν ὁποῖο ὁλοένα τείνει ὁ πολιτισμός κι' ὁ σοσιαλισμός, δὲν εἶναι δυνατὸ δυστυχῶς νὰ στηριχθεῖ παρὰ στὸν ἐντελὴ σεβασμὸ τοῦ κάθε ἀτόμου γιὰ τὸν ἐγωϊσμὸ τῶν ἄλλων. Εἶναι ἀδιέξοδος ὁ κύκλος τοῦ ἀδυσώπητου ρυθμοῦ. Κ' εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ κοινωνικὴ δικαιοσύνη· μιὰ δικαιοσύνη πού ὅσο κι' ἂν ξέρει πῶς δὲν κρίνει καὶ δὲν καταδικάζει παρὰ ἀθώους, μιὰ πού αὐτότελο κακὸ δὲν ὑπάρχει, ἀθώους πού ὑπακούσανε σὲ μιὰ ἀλήθεια, τὴν ἀνώτερη, τὴ δική τους, πού ὅσο κι' ἂν ξέρει πῶς δὲν καταδικάζει παρὰ ἀνεύθυνους, γιατί κι' ἂς μὴ παραδεχόμαστε πιά τὴν κυριαρχία τῆς Μοίρας δὲ μπορούμε οὔτε νὰ συζητήσουμε τὴν ὁλοδύναμη ἐπιβολὴ τῶν συνθηκῶν, τῆς ἀνατροφῆς, καὶ ἰδιαίτερα τῆς κληρονομικότητας, εἶναι ἀναγκασμένη γιὰ νὰ διατηρήσει τὴ ζωὴ, αὐστηρὰ νὰ ἐπιτηρεῖ τὸ ἰσοζύγιο μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργο πού ἡ συνειδηση τοῦ τόσο περιορισμένου της τῆς τὸ κάνει ἀνυπόφορα σκληρό. Ἡ δικαιοσύνη θὰ ἐχτυλίσσεται καὶ θὰ μεταβάλλεται ὅμοια μὲ τὸν ἀνθρώπο, θὰ προσπαθεῖ νὰ εἶναι ὁλοένα πιὸ πιστὴ στὸν ἑαυτὸ της, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο της, θὰ διώξει ἀπὸ τὶς φυλακὲς κάθε τι τὸ περιττὰ μαρτυρικόν, θὰ τὶς μετατρέψει σὲ νοσοκομεῖα ψυχικὰ ὅμοια μὲ τὰ σωματικά, δὲ θὰ τὶς καταργήσει ὅμως ποτέ. Εἶναι ἀναγκασμένη γιὰ νὰ ἐπιτρέψει τὴν τόσο πολύτιμη ἐλευθερία τοῦ συνόλου καὶ τοῦ ἀτόμου, ὅσο κι' ἂ φαινομενικὰ συχνὰ τὴν ἐμποδίζει, νὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κοινωνία τὰ στοιχεῖα τὰ ἐπικίνδυνα μὲ τὶς πράξεις καὶ τὸ παράδειγμά τους. Τὸ ἀγνόν, ἰδανικόν, χριστιανικόν ὄνειρο, πού ὁμορφα τραγουδᾷ ὁ Παρορίτης στὸν πρόλογό του, δὲν πραγματοποιεῖται.

Ὁ κ. Ταγκόπουλος, στὸ «Πίσω ἀπὸ τὰ Κάγκελα» δὲ ζητᾷ τὴν κατάρωση τῆς φυλακῆς. Ἦσως ἀόριστα νὰ τὸ σκέπτεται ἢ σὲ στιγμὲς πικραμένη του διάθεσης, μὰ ὁ ἴδιος βαθύτερα δὲν τὸ θέλει νιώθει τὸ ἀδύνατο. Ἀλλωστε στὸ «Πίσω ἀπὸ τὰ Κάγκελα» δὲ φιλοσοφεῖ ὁ Ταγκόπουλος, δὲ ἀναλύει, δὲ λύνει, οὔτε κἂν

διαγείρει προβλήματα. Παρατηρεῖ καὶ ζωγραφίζει, ὅπως βλέπει ἐξωτερικά, ὅπως αἰσθάνεται ἐκείνη τὴ στιγμή, χωρὶς νὰ προσπαθεῖ νὰ εἰσδύσει σὲ κανένα ἐσώτερο νόημα.

Ἔμεινε 30 μέρες στὴ φυλακὴ, ἄδικα καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη, γιὰ μιὰ ἀβέβησι, μὰ τὸ συναίσθημα τῆς ἀπόλυτῆς του ἀθωότητος, ἡ πεποίθησις πῶς ἡ καταδίκη δὲ θὰ ἀφήσει οὔτε μιὰ σκιά, καὶ ἡ φυσικὴ του εὐθυμία διώχνουν μακριὰ κάθε λύπη πού κι' ἂν κάποτε τὴν αἰσθάνεται σχεδὸν ἀμέσως τὴν κρύβει σὲ εἰρωνεία. Ἐγκαρτερικὰ εὐχαριστιέται σχεδὸν γιὰ τὴν εὐκαιρία πού τοῦ δόθηκε νὰ δεῖ μερικὲς εἰκόνες πού ἴσως ἀλλοιωτικά δὲ θὰ τὶς ἐβλεπε ποτέ καὶ πού τὶς ἀντιγράφει σὲ σειρά πεζογραφήματα πού δὲν εἶναι καὶ δὲ θέλουν νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ σκίτσα ἐντυπώσεων.

Τὸ «Πίσω ἀπὸ τὰ Κάγκελα» δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴ Μπαλάντα τῆς Φυλακῆς τοῦ Ρίντιγκ, καμιά ἄλλη παρὰ πῶς γράφτηκαν καὶ τὰ δύο στὴ φυλακὴ καὶ πῶς σὲ μιὰ του σελίδα διηγίται ὁ κ. Ταγκόπουλος πῶς πονθενὰ δὲν αἰσθάνθηκε τὴ Μπαλάντα ὅπως μέσα στὸ κελλί του. Ἦσως μάλιστα νὰ ἔπρεπε νὰ ἀποφεύγονται οἱ πολὺ εὐκόλες κ' ἐντελῶς ἐξωτερικὲς, ἀλλοιωτικά ἀστηρίχτες παρομοιώσεις.

Ἡ Μπαλάντα τοῦ Οὐάιλντ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὰ ἐργασμένα ποιήματα, τόσο στὴ μορφὴ ὅσο καὶ στὴν ἰδέα. Τὴν ἔντασή της τὴ δίνει ἡ ἐμπνευση, μὰ τὴν ἀνυπέροβλητὴ δύναμη τῆς ἔντασης ἡ ἐκφραση, ἡ τόσο συγκεντρωμένη καὶ σύγχρονα τόσο ρυθμικὴ. Ἡ Μπαλάντα, ἂν καὶ πηγάζει ἀπὸ τὸν τραγικὸ πόνο τοῦ Οὐάιλντ, ἀπὸ τὸν ἀνήμερο φυσικὸ πόνο τῶν καταναγκαστικῶν ἔργων πού τοῦ κατέστρεφαν τὰ χέρια καὶ τὴν ὁμορφιά του, τόσο πολύτιμη γιὰ μιὰ ξελεπτισμένη φύση σὰν τὴ δική του, ἀπὸ τὸν ἠθικὸ πόνο μιᾶς καταδίκης πού ὄχι μόνον τοῦ φυλάκιζε πολλὰ χρόνια ἀλλὰ καὶ τοῦ σύντριβε ὁλόκληρὴν τὴν ζωὴ, ὁριστικὰ χωρισμένη καὶ στὴν ἀνάμνηση ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ του δημιουργία, ἡ Μπαλάντα ἂν καὶ πλασμένη μὲ τὸν πόνο τοῦ Οὐάιλντ δὲν περιγράφει τίποτε τὸ ἀτομικόν, τραγουδεῖ ἀντικειμενικὰ μιὰ ἐσώτητα ἀτέλειπτη. Ὁ πόνος τοῦ κ. Ταγκόπουλου δὲν εἶναι ἴδιος, δὲν εἶναι σχεδὸν κἂν πόνος, κι' οὔτε σκέφθηκε ποτέ νὰ ζωγραφίσῃ ἔργο πυκνόν, σκοτεινὰ σταχτὶ βαμένον μὲ μερικὲς ματωμένες πινελιές.

Ζωγραφίζει ἀπλά, γελαστά, τὴν καθημερινὴν ζωὴ, σὲ κάθε λεπτομέρεια, ὄχι μὲ συγκεντρωμένη ἐνότητα, μὲ μόνη σειρά τὴ σειρά τῶν ἐντυπώσεών του, μὲ ὕψος ἔνι σφίχτο, πού ἀπλώνεται ὑπάκουον στὴ διάθεσή του. Τὴν καθημερινὴν ζωὴ δὲν τὴ βλέπει τραγικῇ. Δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴ συνήθεια νὰ δυναμώνει τὸν πόνο μὲ τὴν πλήξη· τούναντίον τὸν ἀπαλίνει, τὸν σβύνει, κ' ἡ ζωὴ γίνεται σχεδὸν εὐχάριστη ἀκόμα καὶ στὴ φυλακῇ. Οἱ φυλακισμένοι του εἶναι λίγο μελαγχολικοί, ἴσως ὅμως σχεδὸν εὐτυχισμένοι. Γράφει ὄχι τόσο γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ὅσο γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀργία του γιατί στὴ φυλακὴ εἶναι ἄεργος, ὅπως νόστιμα τὸ διηγίται. Τὸ «Πίσω ἀπὸ τὰ Κάγκελα» εἶναι σειρά σκίτσων, σημειώσεως ριγμένες σὲ ἡμερολόγιο ἀπὸ ἓναν καλλιτέχνη πού αἰσθάνεται καὶ βλέπει αἰσθητικά, ἀλλὰ πού δὲ θέλησε ἀκόμα νὰ συγκεντρωθεῖ, νὰ δουλέ-

ψει τὸ ἔργο του, νὰ τὸ τελειοποιήσῃ, ἀλλ' ἴσως καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ κατὰ ἀπὸ τῆ δροσιά του. Ὅ,τι ζωγραφίζει ἐξωτερικὰ μένει ἐντελῶς ὑποκειμενικὸ. Ὁ κ. Ταγκόπουλος «ποτὲ δὲν ξεχνᾷ τὸν ἑαυτό του» παρατηρεῖ σωστὰ ὁ Παρορίτης. Καὶ χωρὶς νὰ δουλέψῃ ὁρμέφυτα διαλέγει, ὁρμέφυτα βρίσκει ὁμορφες εἰκόνες, ὁμορφες περιγραφές τοῦ ἡλίου, τῆς πεδιάδας, τῶν βουνῶν, τοῦ ἀττικοῦ τοπείου πού τόσο τὰ νιώθει, μερικὲς ὁμορφες σκέψεις. Τὰ σκίσατά του ἀναβλύζουν φυσικά, εἰλικρινά, μὲ κίνηση, πλησιάζουν ὁρμέφυτα περισσότερο στὴν Τέχνη ὅσα περισσότερο αἰσθάνθηκε, ὑποβάλλουν ὅχι ἐντατικά ὅπως ἡ Τέχνη, ἀλλ' ἀόριστα ὅπως ἡ Ζωή. Τὰ πρόσωπα τῶν φυλακισμένων πού παρουσιάζει ἐντυπώνονται ἀθέβαια ὅπως ὅλες οἱ μορφές οἱ διαβατικά συναπαντημένες στὴ Ζωή, ὅχι στὰ βιβλία ὅπου τὸ ἐπίτηδες ἀκαθόριστο σφραγίζεται ὁλλοιώτικα. Τὸ «Πίσω ἀπὸ τὰ Κάγκελα» εἶναι ἓνα βιβλίο ζωντανό, ὅπως τὸ θέλησε ὁ κ. Ταγκόπουλος. Δὲ συναρπάξει, δὲ συγκλονίσει, δὲ σκορπᾷ οἶγην, μὰ διαβάζεται μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση Ἀρέσει.

Ἰούλιος 1919

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

Ο ΜΙΣΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Μὲ τὸ σκοπὸ νὰ βοηθήσουνε νὰ ἀναμορφωθῇ ἡ ἐλληνικὴ παιδεία πάνω στὰ γερά θεμέλια τοῦ δημοτικισμοῦ, οἱ φωτισμένοι δημοτικιστὲς τῆς Αἰγύπτου ἰδρύσανε τώρα τελευταῖα τὸν «Ἐκπαιδευτικὸ ὁμιλὸ τῆς Αἰγύπτου». Ἐνα «πρότυπο σχολεῖο» μὲ διευθυντὴ τὸν κ. Α. Μαρσέλο ἰδρύθηκε ἀμέσως ὕστερα στὸ Κάφρ Ζαγιάτ, ὅπου διδάσκεται ἡ δημοτικὴ κ' ἐφαρμόζονται τὰ νέα παιδαγωγικὰ συστήματα. Τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἀνήκει στὸν Ὁμιλὸ τῆς Αἰγύπτου. Σὲ λίγους μῆνες ἓνα παρόμοιο σχολεῖο πρόκειται νὰ ἰδρυθεῖ καὶ στὴν Ἀλεξάνδρᾳ. Φυσικὰ οἱ καθαρευουσιάνοι δὲν εἶδαν μὲ καλὸ μάτι ὅλη αὐτὴ τὴν κίνηση. Τὰ καινὰ δαιμόνια τοὺς ταράξανε κ' ἡ ἀντίδραση ποῦβραζε ἀπὸ καιρὸ ξέσπασε ἄγρια στὸ Ζαγαζίκ. Ἐκεῖ τὰ κοινοτικὰ σχολεῖα τὰ διειθύνει ἓνας δημοτικιστὴς, ὁ κ. Ι. Ἰορδανίδης. Σὰν ἄνθρωπος ἀληθινὰ μορφωμένος μὲ μὴς πῆρε στὰ χέρια του τὰ σπιθαρά τῆς διειθύνσεως τῶν σχολειῶν δὲν μπορούσε βέβαια παρὰ νὰ δώσει μιὰ καινούρια κατερίθνηση στὸ μοιγλιασμένον ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ὅπως τὸ καταντήσανε οἱ κακοχωνευμένες σοφίες τῶν ἀκαδημαϊκῶν παιδαγωγῶν. Μὰ οἱ ἄλλοι συνάδερφοί του, κοπέλια τοῦ κ. Χατζηδάκη, δὲν καταλαβαίνανε ἀπὸ καινούριες θεωρίες. Τὶ θὰ πῇ δημοτικὴ γλῶσσα, ἐλευθερία τοῦ μαθητῆ καὶ τὰ παρόμοια. Σχολεῖο γι' αὐτοὺς θὰ πῇ γραμματικὴ, συνταχτικὸ, βροσιά, ξύλο, σημειωτική, ταυτοφυσικός. Ἀρχίζει ἡ γκρίνια μέσα στὸ σχολεῖο. Τὸ μεσαιωνικὸ πνεῦμα μάχεται πρὸς τὸ φῶς, πρὸς τὴν ἀλήθεια μὲ ὅλα τὰ ὅπλα του τῆς συγκρατίας, τῆς ψευτιάς, τῆς στενοκεφαλιάς, τῆς μικροπνηρίας. Ὁ ἔθνικὸς τύπος ἔρχεται πρόθυμα ἐπικουρὸς στὸν ἀγῶνα ἐπὶ τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων. Ἡ «Κλειώ», μιὰ ἐφημερίδα τοῦ Καίτοι, πού τὴν διειθύνει ἓνας κάποιος Ἀλέξανδρος Σ. Βαρακούνης (ἀξίζει νὰ παθαντιστεῖ τὸνομα τοῦ ἀξιολόγου αὐτοῦ κυρίου) κηρύττει ἡρωϊκὰ τὸν πόλεμον καὶ ὑπὸνεί τῇ ση-

μαίᾳ τῆς νέας σταυροφορίας. Θάνατος τοὺς δημοτικιστὰς, φωνάζει ἡ χαριτόβρυτος Κλειώ, κουνώντας σὰν ἄλλη Ἰουδίθ ἀπειλητικὰ τὸ σπαθὶ τοῦ θανάτου.

Ἄς τὴν ἀφήσουμε νὰ μιλήσῃ ἡ ἴδια. Ἴδου τὴ γράφει στὸ φύλλο τῆς 3ης Μαΐου.

«Τὸ ἀσυστηματοποίητον παιδαγωγικὸν σύστημα τοῦ ἀπαιδευτοῦ παιδαγωγοῦ κ. Ἰορδανίδου ὅχι μόνον διέφθειρε καὶ ἐξηχρεώσε τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς μαθητρίδας εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσιν αὐτοὺς οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀρχαιότεροι αὐτῶν διδάσκαλοι, ἀλλὰ καὶ διήρεσαν αὐτοὺς ἐμπνεύσαν εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τοῦ πατριασμοῦ.

«Οἱ τροφίμοι τῆς σχολῆς ἡμῶν ἐνωρὶς ἀντελήφθησαν ὅτι μεταξὺ διευθυντοῦ καὶ διδασκάλων ὑπάρχει διχογνωμία καὶ ἀντίθεσις ἀπὸ τῆς ἰδεῶν ἢ ἀντίληψης δ' αὕτη ἐγέννησεν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὴν πρὸς τοὺς διδασκάλους αὐτῶν δυσπιστίαν καὶ τὸν διαχαιρόν, ἅτινα κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἐξεδηλώθησαν εἰς τελείαν καὶ ἐμφανῆ διαίρεσιν τῶν μαθητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν διακηρύττουσιν ἑαυτοὺς θεομῶν ὁπαδοὺς τῶν ἰδεῶν τῶν διδασκάλων, οἱ δὲ ἐπιδεικνύουσιν ἑαυτοὺς θιασώτας τοῦ διευθυντοῦ. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀπροκάλυπτον ταύτην πατριαστικὴν ἐκδήλωσιν ἔδωκε τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον. Ὁ κ. Ἰορδανίδης ἐν τῷ μαθήματι τῶν ἐκθέσεων ἐπέκρινε διὰ φρασσεολογίας πικρὰς τὸν διδάσκαλον τῶν ἐλληνικῶν τῆς πέμπτης τάξεως, διότι εἰσάγει γλῶσσαν νεκρὰν καὶ ξένην ὅπως πρὸς ἡμᾶς τοὺς νεοέλληνας, διδάσκων τοὺς μαθητὰς νὰ γράφωσιν «ὁ ἵππος» καὶ «ὁ ἄνος» ἀντὶ «τοῦ ἄλογου» καὶ «ὁ γαῖδαρος». Ὁ θυγόμενος διδάσκαλος πληροφορηθεὶς ταῦτα παρ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν ἀνταπέδωκε τὴν φιλοφροσύνην. Τοῦτο καὶ παρόμοια ἄλλα ἐπεισόδια ἤρκεσαν διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἀνωτέρω ἀναφερομένη πατριαστικὴ διαίρεσις τῶν μαθητῶν, τῶν ὁποίων οἱ μὲν μετὰ τῶν διδασκάλων τασσόμενοι φέρουσιν ὡς διακριτικὸν σημεῖον μικρὰν ἐλληνικὴν σημαίαν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Καθαρεύουσα» καὶ προσβαίνουσιν κατὰ τὰ διαλείμματα εἰς θορυβώδεις ἀποδοκιμασίας τοῦ διευθυντοῦ, τούτου δὲ οἱ θιασώται ἀπειλοῦσι τοὺς πρώτους διὰ ξυλοκοπήματος. Προβλέπεται δὲ πόσῳματι ὅτι ἡ μέγρι ξυλοκοπήματος ρῆξις μετὰ τῶν διδασκάλων καὶ διευθυντοῦ καθὼς καὶ περὶ αὐτῶν τῶν μαθητῶν, δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἐπέλθῃ τὰ πράγματα ἐκεῖ τείνουσιν.»

Δασκάλαι, τύπος, πού καλλιεργοῦνε τὴ διαίρεση, τὴν ἐπανάστασιν, πού εἶναι ἱκανοὶ νὰ σπρώξουνε τὸν τόπον καὶ σὲ αἱματοκίνημα, παρουσιάζονται ὕστερα καὶ σοὺ μιλοῦνε γιὰ πατρίδα, θρησκεία, οἰκογένεια, αὐτοὶ πού δὲν πιστεύουνε οἱ ἴδιοι σὲ τίποτα, πού ὅλα εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὰ θυσιάσουνε στὸ βομὸ τῶν μικροσυμφερόντων των καὶ τοῦ λισσασιμένου μίσους των ἐναντία σὲ κάθε προοδευτικὴ κίνηση. Ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτε πρωτότυποι. Μὲ τὰ ἴδια ὅπλα τῆς κακοπιστίας πού πολεμοῦνε ἡμᾶς ἐδῶ, πολεμοῦνε κ' ἐκεῖ. Ἀὐτοὶ καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν διειθύνει τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ κ. Χατζηδάκη. Λοιπὸν ὁ φωτισμένος, ὁ νεωτεριστὴς διευθυντὴς κ. Ἰορδανίδης δὲν μπορεῖ ἀφοῦ εἶναι δημοτικιστὴς παρὰ νὰ εἶναι καὶ ἄθεος, καὶ ἀνήθικος καὶ ἀνατροπέας τῆς